

Telefon: +48 22 543 16 00
Telefax: +48 22 543 16 01
E-mail: office@bdo.pl
Internet: www.bdo.pl

BDO Sp. z o.o.
ul. Postępu 12
02-676 Warszawa
Polska

COMARCH S.A.
Aleja Jana Pawła II 39a
31-864 Kraków

Sprawozdanie z badania
rocznego jednostkowego sprawozdania finansowego
za rok obrotowy
od 1 stycznia 2017 roku do 31 grudnia 2017 roku

BDO Sp. z o.o., Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, XIII Wydział Gospodarczy, KRS: 0000293339, , Kapitał zakładowy: 1 000.000 PLN, NIP: 108-000-42-12. Biura regionalne BDO: Katowice 40-007, ul. Uniwersytecka 13., tel.: +48 32 661 06 00, katowice@bdo.pl; Kraków 31-548, al. Pokoju 1, tel.: +48 12 378 69 00, krakow@bdo.pl; Poznań 60-650, ul. Piątkowska 165, Tel.: +48 61 622 57 00, poznan@bdo.pl; Wrocław 53-332, ul. Powstańców Śląskich 7a, Tel.: +48 71 734 28 00, wroclaw@bdo.pl

BDO Sp. z o.o. jest członkiem BDO International Limited, brytyjskiej spółki i częścią międzynarodowej sieci BDO, złożonej z niezależnych spółek członkowskich.

SPRAWOZDANIE NIEZALEŻNEGO BIEGŁEGO REWIDENTA Z BADANIA ROCZNEGO JEDNOSTKOWEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO dla Walnego Zgromadzenia oraz Rady Nadzorczej COMARCH S.A.

Przeprowadziliśmy badanie załączonego rocznego jednostkowego sprawozdania finansowego COMARCH S.A. („Spółka”) z siedzibą w Krakowie, al. Jana Pawła II 39a, na które składa się: bilans sporządzony na dzień 31 grudnia 2017 roku, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym i rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2017 roku oraz informacja dodatkowa obejmująca wprowadzenie oraz dodatkowe informacje i objaśnienia („sprawozdanie finansowe”).

Odpowiedzialność Zarządu i Rady Nadzorczej Spółki za sprawozdanie finansowe

Zarząd Spółki jest odpowiedzialny za sporządzenie, na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych, sprawozdania finansowego i za jego rzetelną prezentację zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz. U. z 2018 roku, poz. 395 z późniejszymi zmianami), zwaną dalej „ustawą o rachunkowości”, wydanymi na jej podstawie przepisami wykonawczymi oraz innymi obowiązującymi przepisami prawa a także Statutem Spółki. Zarząd Spółki jest również odpowiedzialny za kontrolę wewnętrzną, którą uznaje za niezbędną dla sporządzenia sprawozdania finansowego niezawierającego istotnego zniekształcenia spowodowanego oszustwem lub błędem.

Zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości Zarząd Spółki oraz członkowie Rady Nadzorczej Spółki są zobowiązani do zapewnienia, aby sprawozdanie finansowe spełniało wymagania przewidziane w ustawie o rachunkowości.

Odpowiedzialność biegłego rewidenta

Naszym zadaniem było wyrażenie opinii o tym, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami ustawy o rachunkowości, wydanymi na jej podstawie przepisami wykonawczymi i przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości.

Badanie sprawozdania finansowego przeprowadziliśmy stosownie do postanowień:

- 1) ustawy z dnia 11 maja 2017 roku o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U. z 2017 roku poz. 1089) („ustawa o biegłych rewidentach”),
- 2) Krajowych Standardów Rewizji Finansowej w brzmieniu Międzynarodowych Standardów Badania przyjętych uchwałą nr 2783/52/2015 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 10 lutego 2015 r. z późniejszymi zmianami, w związku z uchwałą nr 2041/37a/2018 z dnia 5 marca 2018 r. w sprawie krajowych standardów wykonywania zawodu,
- 3) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymogów dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego, uchylającym decyzję Komisji 2005/909/WE (Dz. Urz. UE L 158 z 27.05.2014, str. 77 oraz Dz. Urz. UE L 170 z 11.06.2014, str. 66) („Rozporządzenie 537/2014”).

Regulacje te wymagają przestrzegania wymogów etycznych oraz zaplanowania i przeprowadzenia badania w taki sposób, aby uzyskać wystarczającą pewność, że sprawozdanie finansowe nie zawiera istotnego zniekształcenia.

Celem badania jest uzyskanie wystarczającej pewności co do tego czy sprawozdanie finansowe jako całość zostało sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych oraz nie zawiera istotnego zniekształcenia spowodowanego oszustwem lub błędem, oraz wydanie sprawozdania niezależnego biegłego rewidenta zawierającego naszą opinię. Wystarczająca pewność jest wysokim poziomem pewności, ale nie gwarantuje, że badanie przeprowadzone zgodnie z powyżej wskazanymi standardami zawsze wykryje istniejące istotne zniekształcenie. Zniekształcenia mogą powstawać na skutek oszustwa lub błędu i są uważane za istotne, jeżeli można racjonalnie oczekiwać, że pojedynczo lub łącznie mogłyby wpłynąć na decyzje gospodarcze użytkowników podjęte na podstawie tego sprawozdania finansowego. Ryzyko niewykrycia istotnego zniekształcenia, powstałego na skutek oszustwa jest wyższe niż ryzyko niewykrycia istotnego zniekształcenia powstałego na skutek błędu, ponieważ może obejmować zmywy, fałszerstwo, celowe pominięcia, wprowadzanie w błąd lub obejście kontroli wewnętrznej i może dotyczyć każdego obszaru prawa i regulacji, nie tylko tego bezpośrednio wpływającego na sprawozdanie finansowe.

Badanie polegało na przeprowadzeniu procedur służących uzyskaniu dowodów badania kwot i ujawnień w sprawozdaniu finansowym. Dobór procedur badania zależy od osądu biegłego rewidenta, w tym od oceny ryzyka istotnego zniekształcenia sprawozdania finansowego spowodowanego oszustwem lub błędem. Dokonując oceny tego ryzyka biegły rewident bierze pod uwagę działanie kontroli wewnętrznej, w zakresie dotyczącym sporządzania i rzetelnej prezentacji przez jednostkę sprawozdania finansowego, w celu zaprojektowania odpowiednich w danych okolicznościach procedur badania, nie zaś wyrażenia opinii na temat skuteczności kontroli wewnętrznej jednostki. Badanie obejmuje także ocenę odpowiedniości przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, racjonalności ustalonych przez Zarząd Spółki wartości szacunkowych, jak również ocenę ogólnej prezentacji sprawozdania finansowego.

Zakres badania nie obejmuje zapewnienia co do przyszłej rentowności badanej Spółki ani efektywności lub skuteczności prowadzenia spraw Spółki przez Zarząd obecnie lub w przyszłości.

Wyrażamy przekonanie, że uzyskane przez nas dowody badania stanowią wystarczającą i odpowiednią podstawę do wyrażenia przez nas opinii z badania. Opinia jest spójna z dodatkowym sprawozdaniem dla Komitetu Audytu wydanym z dniem niniejszego sprawozdania z badania.

Niezależność

W trakcie przeprowadzania badania kluczowy biegły rewident i firma audytorska pozostawali niezależni od jednostki zgodnie z przepisami ustawy o biegłych rewidentach, Rozporządzenia 537/2014 oraz zasadami etyki zawodowej przyjętymi uchwałami Krajowej Rady Biegłych Rewidentów.

Zgodnie z naszą najlepszą wiedzą i przekonaniem oświadczamy, że nie świadczyliśmy usług niebędących badaniem, które są zabronione przepisami art. 136 ustawy o biegłych rewidentach oraz art. 5 ust. 1 Rozporządzenia 537/2014.

Wybór firmy audytorskiej

Zostaliśmy wybrani do badania sprawozdania finansowego jednostki uchwałą Rady Nadzorczej Spółki nr 11/05/2017 z dnia 29 maja 2017 roku. Sprawozdanie finansowe Spółki badamy po raz pierwszy od roku obrotowego zakończonego dnia 31 grudnia 2017 roku.

Najbardziej znaczące rodzaje ryzyka

W trakcie przeprowadzonego badania zidentyfikowaliśmy poniżej opisane najbardziej znaczące rodzaje ryzyka istotnego zniekształcenia, w tym spowodowanego oszustwem oraz opracowaliśmy stosowne procedury badania dotyczące tych rodzajów ryzyk. W przypadkach, w których uznaliśmy za stosowne dla zrozumienia zidentyfikowanego ryzyka oraz wykonanych przez biegłego rewidenta procedur badania, zamieściliśmy również najważniejsze spostrzeżenia związane z tymi rodzajami ryzyka.

1 Ryzyko zniekształcenia wyniku finansowego w związku z ujmowaniem przychodów odpowiednio do stopnia zawansowania kontraktów długoterminowych niezakończonych na dzień bilansowy

Przychody ze sprzedaży za rok zakończony 31 grudnia 2017 wyniosły 755.517 tys. złotych.

Istotną częścią zrealizowanych przez Spółkę przychodów stanowiły przychody z realizacji kontraktów wdrożeniowych IT, które ujmowane są przez Spółkę zgodnie z Art. 34a ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy o rachunkowości. Do rozliczania kontraktów wdrożeniowych Spółka przyjmuje metodę procentowego zaangażowania kosztów oraz przychodów.

Kwestia została uznana za kluczowy obszar ryzyka z uwagi na istotność przychodów z tytułu sprzedaży usług wdrożeniowych oraz złożony charakter procesu wyceny, w tym bilansowej bazujący na istotnych szacunkach Zarządu w zakresie:

- ustalenia budżetowanego kosztu wykonania, oraz jego aktualizacji trakcie wykonywania usługi, oraz
- prawidłowego przypisania kosztów do odpowiedniego projektu, odpowiedniego okresu, oraz co może mieć istotny wpływ na wartość rozpoznanego przychodu w okresie.

Szczegóły stosowanej przez Spółkę polityki rachunkowości w zakresie rozpoznania przychodów zostały ujawnione w nocie 7.1 Wprowadzenia do sprawozdania finansowego SA-R.

W ramach badania jednostkowego sprawozdania finansowego Comarch S.A. dokonaliśmy przeglądu przyjętej polityki rachunkowości w zakresie rozpoznawania i ujmowania przychodów ze sprzedaży pod kątem zgodności z regulacjami ustawy o rachunkowości.

W szczególności wykonywaliśmy procedury mające na celu zrozumienie i ocenę kontroli wewnętrznych, które Spółka wdrożyła w odniesieniu do wyceny kontraktów długoterminowych.

W trakcie badania przeprowadziliśmy również poniżej wymienione procedury odnoszące się do zidentyfikowanego ryzyka:

- dokonaliśmy oceny, w jaki sposób budżety wykorzystane do kalkulacji przychodów są analizowane i aktualizowane, a także ostatecznie akceptowane;
- uzgodniliśmy dane rzeczywiste z ksiąg do ostatniego dnia badanego okresu z zaktualizowanymi danymi w budżetach na dzień wyceny;
- przeanalizowaliśmy spójność konstrukcji budżetów poprzez wzajemne porównania oraz uzgodnienia do rzeczywistych kontraktów na podwykonawstwo;
- wykonaliśmy analizę matematycznej poprawności kalkulacji wszystkich kontraktów długoterminowych pod kątem ich wzajemnej spójności oraz oceny wystąpienia ryzyka utworzenia rezerwy na stratę na kontrakcie;
- w przypadku kontraktów realizowanych w okresie dłuższym niż rok porównanie budżetu przychodów i kosztów w tych okresach oraz ocena dla wybranej próby zgodności zmian w kwocie budżetu z dokumentacją źródłową, oraz wyjaśnienie zmian w wartości zakładanej marży na kontrakcie;
- dla kontraktów o wysokim stopniu zaangażowania kosztowego pozyskanie informacji na temat stopnia zaawansowania prac;
- dla wybranej próby kontraktów (w tym największych kontraktów) wykonanie

RYZYO ISTOTNEGO ZNIEKSZTAŁCENIA**PROCEDURY WYKONANE W ODPOWIEDZI NA ZIDENTYFIKOWANE RYZYKO**

szczegółowych procedur mających na celu porównanie danych pochodzących z arkusza z danymi pochodzącymi z umów z Klientem;

RYZYO ISTOTNEGO ZNIEKSZTAŁCENIA**PROCEDURY WYKONANE W ODPOWIEDZI NA ZIDENTYFIKOWANE RYZYKO****2 Ryzyko utraty wartości inwestycji w jednostkach zależnych**

Spółka posiada udziały lub akcje w jednostkach powiązanych. Ich wartość wykazana w sprawozdaniu finansowym wynosi 353.119 tys. złotych (na którą składają się: udziały lub akcje w spółkach zależnych 233.622 tys. złotych, certyfikaty inwestycyjne w Comarch Corporate FIZ: 119.347 tys. złotych oraz udziały lub akcje w spółkach stowarzyszonych 150 tys. złotych) co stanowi 28,3% sumy bilansowej.

Zagadnienie zostało zidentyfikowane jako ryzyko istotnego zniekształcenia ze względu na istotną wartość udziałów oraz potencjalny istotny wpływ na wynik finansowy Spółki w przypadku wystąpienia przesłanek utraty wartości, o których mowa w art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości.

Stosowana polityka rachunkowości w zakresie wyceny udziałów w jednostkach zależnych została ujawniona przez Spółkę we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego. Dodatkowe informacje zamieszczono w nocie 3b, 3c oraz dalszych raportu rocznego SA-R

W ramach procedur badania w szczególności:

- przeanalizowaliśmy stosowaną przez Spółkę politykę rachunkowości dotyczącą wyceny udziałów;
- przeprowadziliśmy analizę sprawozdań jednostek zależnych, w tym w szczególności ich wyników finansowych, wartości oraz struktury kapitałów, zadłużenia oraz płynności pod kątem wystąpienia przesłanek utraty wartości;
- oceniliśmy wpływ zdarzeń po dniu bilansowym na ewentualną utratę wartości;
- uzyskaliśmy wyjaśnienia zarządu w zakresie czynników powodujących wystąpienie przesłanek utraty wartości, w tym ujemnych wyników finansowych, a także planów i perspektyw dotyczących działalności poszczególnych spółek;
- dokonaliśmy oceny poprawności i kompletności wymaganych ujawnień w sprawozdaniu finansowym.

RYZYO ISTOTNEGO ZNIEKSZTAŁCENIA**PROCEDURY WYKONANE W ODPOWIEDZI NA ZIDENTYFIKOWANE RYZYKO****3 Ryzyko związane z produkcją w toku**

Produkcję w toku stanowią skapitalizowane koszty związane z tworzeniem nowych lub ulepszaniem już istniejącego oprogramowania.

Wartość produkcji w toku według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi 58.138 tys. złotych i stanowi 4,7% sumy bilansowej.

Zgodnie z polityką rachunkowości skapitalizowane koszty powinny zostać ujęte jako składnik całkowitych dochodów w okresie nie dłuższym niż 36 miesięcy od daty ich poniesienia w postaci bądź kosztu sprzedaży bądź odpisu aktualizującego.

Traktujemy w związku z powyższym oraz z przyjętymi przez Zarząd Spółki założeniami co do

W ramach procedur badania jednostkowego sprawozdania finansowego Spółki:

1. zweryfikowaliśmy zapisy polityki rachunkowości w zakresie ujmowania oraz rozliczania produkcji w toku;
2. pozyskaliśmy listę pozycji traktowanych jako produkcja w toku, z podaniem okresów ponoszenia kapitalizowanych kosztów;
3. oceniliśmy prawidłowość stosowania przyjętych zasad rachunkowości w zakresie:

RYZIKO ISTOTNEGO ZNIEKSZTAŁCENIA

możliwości przyszłego wykorzystania efektów produkcji w toku jako kluczowy obszar badania.

W obszarze tym identyfikujemy ryzyko związane z nie ujęciem skapitalizowanych kosztów wymaganych polityką rachunkowości w wymaganym okresie oraz kapitalizacją kosztów związanych z oprogramowaniem, które mogą nie generować korzyści ekonomicznych.

Stosowana polityka rachunkowości w zakresie kapitalizacji kosztów produkcji w toku została ujawniona przez Spółkę we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego. Dodatkowe informacje zamieszczono w nocy 5a raportu rocznego SA-R.

PROCEDURY WYKONANE W ODPOWIEDZI NA ZIDENTYFIKOWANE RYZYKO

- ujmowania skapitalizowanych kosztów w innych całkowitych dochodach w związku z uzyskiwaniem przychodów ze sprzedaży oprogramowania;
  - ujmowania w innych całkowitych dochodach skapitalizowanych kosztów w przypadku gdy oprogramowanie jest w fazie tworzenia;
4. uzyskaliśmy wyjaśnienia zarządu w zakresie czynników powodujących opóźnienia w rozliczeniu poszczególnych pozycji, a także planów i perspektyw dotyczących rozliczenia tych pozycji w przyszłości;
  5. Niezależnie od czynności wymienionych powyżej, w przypadku braku sprzedaży lub nieznacnej sprzedaży, licencji związanych z oprogramowaniem w toku, ocena dla istotnych pozycji produkcji w toku zdolności do generowania korzyści ekonomicznych.

Opinia

Naszym zdaniem, załączone roczne sprawozdanie finansowe:

- a) przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej Spółki na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz jej wyniku finansowego za rok obrotowy od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2017 roku, zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami ustawy o rachunkowości i przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości,
- b) zostało sporządzone na podstawie prawidłowo, zgodnie z przepisami rozdziału 2 ustawy o rachunkowości, prowadzonych ksiąg rachunkowych,
- c) jest zgodne co do formy i treści z wymogami Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 roku w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim („Rozporządzenie” - Dz.U. z 2014 roku, poz. 133 z późniejszymi zmianami) oraz innymi obowiązującymi Spółkę przepisami prawa i postanowieniami statutu Spółki.

Sprawozdanie na temat innych wymogów prawa i regulacji**Opinia na temat sprawozdania z działalności**

Nasza opinia o sprawozdaniu finansowym nie obejmuje sprawozdania z działalności.

Zarząd Spółki oraz członkowie Rady Nadzorczej są odpowiedzialni za sporządzenie sprawozdania z działalności zgodnie z przepisami prawa. Naszym obowiązkiem zgodnie z wymogami ustawy o biegłych rewidentach było wydanie opinii, czy sprawozdanie z działalności zostało sporządzone zgodnie z przepisami prawa oraz, że jest ono zgodne z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym.

Naszym obowiązkiem było także złożenie oświadczenia, czy w świetle naszej wiedzy o jednostce i jej otoczeniu uzyskanej podczas badania sprawozdania finansowego stwierdziliśmy w sprawozdaniu z działalności istotne zniekształcenia oraz wskazanie, na czym polega każde takie istotne zniekształcenie.

Naszym zdaniem, sprawozdanie z działalności zostało sporządzone zgodnie z przepisami art. 49 ustawy o rachunkowości oraz Rozporządzeniem i jest zgodne z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym. Ponadto, oświadczamy, iż w świetle wiedzy o jednostce i jej otoczeniu uzyskanej podczas badania sprawozdania finansowego, nie stwierdziliśmy w sprawozdaniu z działalności istotnych zniekształceń.

Opinia na temat oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego

Zarząd Spółki oraz członkowie Rady Nadzorczej są odpowiedzialni za sporządzenie oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego zgodnie z przepisami prawa.

W związku z przeprowadzonym badaniem sprawozdania finansowego, naszym obowiązkiem zgodnie z wymogami ustawy o biegłych rewidentach było wydanie opinii, czy emitent obowiązany do złożenia oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego, stanowiącego wyodrębnioną część sprawozdania z działalności, zawarł w tym oświadczeniu informacje wymagane przepisami prawa oraz w odniesieniu do określonych informacji wskazanych w tych przepisach lub regulaminach stwierdzenie, czy są one zgodne z mającymi zastosowanie przepisami oraz informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym.

Naszym zdaniem w oświadczeniu o stosowaniu ładu korporacyjnego jednostka zawarła informacje określone w paragrafie 91 ust. 5 punkt 4 lit. a, b, g, j, k oraz l Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim (Dz. U. z 2014 r., poz. 133 z późn. zm). Informacje wskazane w paragrafie 91 ust. 5 punkt 4 lit. c-f, h oraz i tego Rozporządzenia zawarte w oświadczeniu o stosowaniu ładu korporacyjnego są zgodne z mającymi zastosowanie przepisami oraz informacjami zawartymi w sprawozdaniu finansowym.

Informacja o sporządzeniu oświadczenia na temat informacji niefinansowych

Zgodnie z wymogami ustawy o biegłych rewidentach informujemy, że jednostka sporządziła oświadczenie na temat informacji niefinansowych, o którym mowa w art. 49b ust. 1 ustawy o rachunkowości jako wyodrębnioną część sprawozdania z działalności.

Nie wykonaliśmy żadnych prac atestacyjnych dotyczących oświadczenia na temat informacji niefinansowych i nie wyrażamy jakiegokolwiek zapewnienia na jego temat.

Kraków, 27 kwietnia 2018 roku

BDO Sp. z o.o.
ul. Postępu 12
02-676 Warszawa

Podmiot wpisany na listę firm audytorskich prowadzoną przez KRBR
pod numerem ewidencyjnym 3355

Kluczowy biegły rewident:

Marcin Krupa
Biegły Rewident
nr ewid. 11142

Działający w imieniu BDO Sp. z o.o.:

dr André Helin
Prezes Zarządu
Biegły Rewident nr ewid. 90004